

6. ОСВІТЯНСЬКІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 811.111

*Доц. О.Л. Малиновська, канд. філол. наук;
ст. викл. С.Р. Масон – НЛТУ України, м. Львів*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проаналізовано основні причини недостатнього рівня підготовки з іноземних мов студентами вищих навчальних закладів (ВНЗ) технічного профілю та запропоновано окремі заходи щодо покращення рівня знань студентів. Подано аналіз анкетування, яке було проведене з метою виявлення рівня мотивації студентів до вивчення ними іноземних мов.

Ключові слова: мовна підготовка, рівні мовної підготовки, фахово-орієнтована комунікація, мультимедійні технології, мотивація.

Інтенсивний розвиток України з іншими країнами світу у багатьох сферах життя, налагодження ділових контактів з іноземними підприємцями вимагає високого рівня володіння іноземною мовою. Саме таку умову сьогодні пред'являють на сучасному ринку праці. І саме це вимагає сьогодні розширення іноземної мови як навчальної дисципліни.

Питання, що стосується підвищення ефективності іншомовної підготовки студентів, завжди було в центрі уваги викладачів іноземної мови. Особливо гостро це питання постало у немовних ВНЗ. Є чимало проблем, з якими стикаються викладачі іноземних мов саме у ВНЗ технічного профілю. І ці проблеми потрібно вирішувати, шукати та впроваджувати у навчальний процес заходи, які сприяли б оптимізації навчання загалом.

Перш ніж зупинитись на конкретних заходах, які сприяли б кращій підготовці студентів з іноземних мов, потрібно назвати і основні причини того рівня володіння іноземною мовою студентами ВНЗ технічного профілю, який на сьогодні є нижчим від бажаного.

До основних причин належать:

1. Низький рівень стартової мовної підготовки. Більшість абітурієнтів, вступаючи до ВНЗ немовного профілю, не володіють іноземною мовою в межах Програми загальноосвітньої школи, про що свідчать і результати вхідного контролю знань студентів.
2. Недостатній рівень знань нормативної граматики рідної (української) мови, що дещо гальмує процес вивчення іноземної мови, оскільки, пояснюючи те чи інше граматичне явище з іноземної мови, викладачам іноземної мови нерідко доводиться звертатись до пояснення аналогічних мовних явищ рідної мови і таким чином пояснювати студентам базові правила нормативної граматики української мови.
3. Вкрай обмежена кількість навчальних годин, яка виділяється для вивчення іноземної мови упродовж усього періоду навчання в університеті, тоді

як, згідно зі Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної підготовки, пропонують таку сітку годин:

- Рівень А (Елементарний рівень – елементарний користувач) – 100-200 аудиторних годин;
- Рівень В (Самостійний рівень – незалежний користувач) – 300-600 аудиторних годин;
- Рівень С (Вільне володіння іноземною мовою) – 700-1000 аудиторних годин.

Наприклад: А – мінімальна кількість годин для досягнення базового рівня т. зв. Першого Кембріджського Сертифікату – 550-600 годин. Для досягнення кожного наступного рівня потрібно ще 200-250 годин.

Таким чином, якщо ставити за мету – оволодіти нормативним іншомовним мовленням на побутовому рівні без знань фахової іноземної мови (Рівень В), то для цього потрібно 300-400 аудиторних годин. Якщо ставити вищу мету – вміти вести бесіду за фахом та брати активну участь у фахових дискусіях, іншими словами – набути професійної та функціональної комунікативної компетенції у користуванні іноземною мовою, то для цього потрібно ще більшу кількість годин.

Відповідно до Державного стандарту базової та повної освіти, рівень володіння іноземною мовою випускників має відповідати рівню В1 (тобто, вступний рівень абітурієнтів до ВНЗ має бути не нижчим рівня В1).

4. Звідси плавно випливає ще одна причина недостатнього рівня знань студентів з іноземної мови – складний рівень навчальних програм з дисциплін: "Іноземна мова", "Іноземна мова за фаховим спрямуванням", "Ділова іноземна мова". Оскільки студент-першокурсник, який не володіє іноземною мовою на рівні А, а за навчальною програмою йому зразу пропонується рівень В1, то в цьому випадку він просто не готовий до сприйняття такого матеріалу.
5. Розрив у навчальних планах годин, які виділяються для вивчення іноземної мови. Так, скажімо, студент вивчає мову у 1-му, 2-му та 3-му семестрах, а потім – аж у 10-му. Отже, порушення принципу наступності та темпоральний розрив у навчальних планах також негативно впливає на ефективність навчального процесу з вивчення іноземних мов.
6. Невідповідність у Навчальних програмах змістових тем з 2-х навчальних дисциплін – "Іноземна мова" та спецдисципліна на профілюючій кафедрі.

Нерідко теми, які вивчаються з фахової іноземної мови, за часом випереджають вивчення аналогічних тем на профілюючих кафедрах. Так, наприклад, студенти на першому курсі вивчають "Іноземну мову за фаховим спрямуванням", тоді як свою спеціальність вони починають вивчати лише з другого курсу. Навчальну дисципліну "Іноземна мова за фаховим спрямуванням" студенти повинні вивчати лише після того, коли в них буде сформована хоча би на базовому рівні професійна компетенція, що є прерогативою профілюючих кафедр. Кафедра іноземних мов лише робить свій внесок у процес професійної підготовки майбутнього фахівця, формуючи та розвиваючи у студентів навички роботи з фаховою літературою та іншомовного мовлення за фахом.

7. Ще одна складність, з якою доводиться миритися – це відсутність сучасних мультимедійних технологій, що, своєю чергою, унеможлиблює використання сучасних методик у викладанні іноземних мов.

Адже ж відомо, що аудіовізуальні засоби є ефективним знаряддям інтенсифікації навчального процесу, оскільки їх використання створює ефект емоційно-оцінного "занурення" в іншомовне середовище, тобто ефект присутності у цьому середовищі та й навчальний матеріал, представлений в електронному варіанті, значно розширює можливості звичайних підручників. Це основні моменти, які впливають на рівень вивчення іноземних мов. Серед інших причин можна назвати такі, як:

- неоднорідність студентської аудиторії за рівнем володіння іноземною мовою;
- низький рівень СРС, яка є обов'язковою умовою успішного оволодіння іноземною мовою;
- низький рівень у студентів мотивації до вивчення іноземних мов, а інколи – і взагалі її відсутність, що, своєю чергою, супроводжується певними суб'єктивними моментами та внутрішніми характеристиками учасників навчального процесу (відсутність сенсу у вивченні іноземної мови та відсутність перспективи у подальшому її використанні, невпевненість у своїх силах, внутрішній опір мові тощо).

Заходи щодо покращення мовної підготовки:

1. Весь процес вивчення іноземних мов повністю зорієнтувати на комунікативний метод навчання з метою формування, розвитку та удосконалення у студентів фахово-комунікативної компетенції.
2. З першого курсу формувати навчальні мовні групи за рівнем вхідних знань студентів і, відповідно до цього, вибирати ті чи інші методи навчання. Все це "технічно" організувати та привести у відповідність з розкладом занять.
3. Постійно працювати над підвищенням у студентів рівня мотивації щодо вивчення ними іноземних мов, стимулюючи цим самим спонукальні сили учасників навчального процесу (заохочення, зацікавлення, бажання, прагнення тощо).
4. Спонукаати студентів до самостійної роботи, яка виробляє психологічну установку систематичного поповнення своїх знань і є успішною умовою формування у студентів довідково-пошукової креативної діяльності, самоорганізації та самодисципліни.
5. Активно розвивати у студентів навички розуміння іноземної мови на слух, широко використовуючи при цьому аудіовізуальні матеріали.
6. При укладанні методрозробок робити акцент на комплекс завдань-вправ, які стимулювали б іншомовне мовлення, тобто не на мовно-репродуктивні завдання, а на комунікативно-пізнавальні, які сприяють формуванню іншомовного мовлення.
7. Активно впроваджувати у навчання сучасні інноваційні технології з використанням мультимедійних матеріалів, оскільки характерною ознакою навчання іноземним мовам на сучасному етапі є комп'ютерні та Інтернет-технології. Якщо зараз цього не робити, то ніякого поступу вперед у вивченні іноземних мов не буде, а навпаки – це буде крок назад.
8. Активно продовжувати розробку власних мультимедійних ресурсів.
9. Впровадження у навчальний процес мультимедійних матеріалів зумовить необхідність у створенні нових навчальних програм, які потрібно буде складати з урахуванням кінцевої мети рівня володіння іноземною мовою учасниками навчального процесу (Рівень А, В, С).

10. Використовувати на заняттях цікавий матеріал, який відповідав би навчальним смакам та уподобанням студентів. Це можуть бути не тільки різні текстові матеріали, навчальні фільми та відеоролики, але й художні фільми іноземною мовою, телепередачі, пісні, гумор, різноманітний лінгвокраїнознавчий відеоматеріал. Все це дає змогу зацікавити студентів і підтримувати у них живий інтерес до навчальної дисципліни, допомагає уникнути одноманітності, монотонності у процесі навчання.

11. Створювати на занятті емоційно-привабливу атмосферу, таку, що заохочує до навчальної діяльності з тим, щоб у студента формувалось почуття довіри та почуття партнерства (між ним та викладачем).

На кафедрі іноземних мов НЛТУ України було проведено анкетування студентів на тему: "Ставлення студентів до вивчення іноземних мов". Усього в анкетуванні взяло участь 549 студентів, яким було запропоновано відповіді на 13 запитань анкети.

Загальні результати анкетування:

1. На запитання: "Як Ви вважаєте, чи потрібні сучасній людині знання іноземних мов?" – 91,6 % студентів відповіли стверджувально. І лише 1,6 % відповіли заперечувально; 1 % студентів не змогли відповісти на це запитання.
2. На запитання: "Скільки мов Ви би хотіли знати?" відповіли таким чином:
  - одну мову – 12 %;
  - дві мови – 32,7 %;
  - три мови – 42,9 %;
  - більше трьох мов – 12,2 %.
3. На запитання: "Чи подобається Вам вивчати іноземну мову у ВУЗі?":
  - 67,3 % – "Так";
  - 6,3 % – "Ні".
4. На запитання: "Чи подобалось Вам вивчати іноземну мову в школі?":
  - 56,6 % – "Так";
  - 13,4 % – "Ні".
5. На запитання: "Як Ви думаєте, чи стануть Вам у пригоді знання з іноземної мови у майбутньому?":
  - 78,6 % – "Так";
  - 2,9 % – "Ні";
  - 2,1 % – не задумувались над цим питанням.

Розширені результати анкетування:

1. На запитання: "Як Ви оцінюєте на сьогодні свої знання з іноземної мови?" (за 5-бальною шкалою):
  - 53,3 % студентів оцінили свої знання оцінкою "3";
  - 29,1 % – оцінкою "4";
  - 4,7 % – оцінкою "5".

Тобто 33,8 % студентів вважають, що знають іноземну мову на "4" і "5".
2. На запитання: "Яка у Вас була оцінка з іноземної мови у школі?" (за 5-бальною шкалою):
  - "3" – 16,3 %;
  - "4" – 49,4 %;
  - "5" – 32,7 %.

3. На запитання: "Як Ви вважаєте, скільки пар на тиждень повинно бути з іноземної мови, щоби Ви змогли значно покращити свій рівень знань з цієї навчальної дисципліни?":

- 2 пари – 43,4 %;
- 3 пари – 34,6 %;
- більше 3-х пар – 20,9 % .

4. На запитання: "Скільки часу Ви витрачаєте на підготовку домашнього завдання з іноземної мови?":

- 33,8 % – 1 годину;
- 30,4 % – менше 1-ї години;
- 7,6 % – (1-3 години).

Висновки анкетування:

1. Інтерес до вивчення іноземних мов, бажання вивчати і знати іноземні мови є досить високим. А отже, можна з впевненістю стверджувати, що ставлення наших студентів до вивчення іноземних мов є позитивним.

2. Студентам подобається вивчати іноземні мови, причому у ВНЗ подобається більше, ніж у школі.

3. Цілком об'єктивно студенти оцінили свої знання з іноземної мови на поточний момент, оскільки більше половини опитуваних (66 %) оцінили свої знання оцінками (за 5-ти бальною шкалою) від "1" до "3", а саме:

- Оцінки "1", "2" – 12,7 %;
- Оцінка "3" – 53,3 %;
- Оцінка "4" – 29,1 %;
- Оцінка "5" – 4,7 %.

4. Виходячи з власної думки студентів про свої знання з іноземної мови та беручи до уваги ті оцінки, які вони мали у школі, можна стверджувати, що шкільна оцінка часто не відповідає реальним знанням студентів, а отже, є завищеною, про що свідчить і тестовий контроль вхідних знань.

Шкільна оцінка:

- "3" – 16,3 %;
- "4" – 49,9 %;
- "5" – 32,7 %.

5. Свій невисокий рівень знань з іноземної мови більшість студентів пояснюють такими причинами та обставинами:

- важко дається цей предмет – 34,4 %;
- щоб краще встигати, потрібно більше працювати самостійно – 24 %;
- недостатня кількість годин для вивчення іноземної мови – 23,3 %;
- нецікаво вивчати цей предмет – 3,4 %.

6. Для покращення рівня знань з іноземної мови повинно бути щонайменше 2 пари на тиждень. Це стверджують 43,3 % студентів. Трохи менше (34,6 %) стверджують, що їм необхідно 3 пари на тиждень і на необхідність більше 3-х пар вказали 20,9 % студентів.

7. Як показують результати анкетування, більшість студентів витрачають на підготовку домашнього завдання з іноземної мови лише 1 годину або і менше 1-ї години, що, своєю чергою, є вкрай недостатнім навіть для здібних до іноземної мови студентів.

8. Досить низьким є рівень СРС, оскільки 52,4 % студентів вказали на те, що вони не займаються самостійно іноземною мовою. Лише 17,8 % сту-

дентів вказали на те, що вони працюють і намагаються виконувати завдання, окрім тих, які їм задає викладач. Досить цікавим і оптимістичним є той факт, що 28,9 % студентів вказали на те, що вони переглядають фільми та ТВ-передачі іноземною мовою і у такий спосіб підвищують свій рівень знань.

9. Життєвий досвід студентів нашого ВНЗ свідчить про те, що більшість половини з них вже доводилось спілкуватися з іноземцями (52,6 %) і, таким чином, їм пригодилися знання з іноземної мови. А 12,3 % стверджують, що їм також доводилось спілкуватися з носіями мови, але вони не змогли порозумітись, оскільки загальний рівень володіння іноземною мовою у них для цього був недостатнім.

Отже, можна зробити узагальнюючий висновок – більшість студентів нашого університету зацікавлені в опануванні навичками іншомовного спілкування, і навіть не однією, а якомога більшою кількістю іноземних мов, і переконані, що ці знання пригодяться їм у подальшому житті, як у повсякденному, так і у професійному.

Однак, на нашу думку, рівень мотивації наших студентів до вивчення іноземних мов є нижчим від бажаного. Тобто є бажання, але немає стимулу і майже немає конкретних усвідомлених мотивів, які підштовхнули б їх працювати над іноземною мовою додатково і приділяти їй більше часу.

З огляду на зазначене вище, викладачам кафедри іноземних мов потрібно активно і плідно працювати над підвищенням рівня мотивації студентів до вивчення ними іноземних мов. Виникає доцільність у створенні спецгруп з вивчення іноземних мов, а також бажано знайти можливість для запровадження факультативного вивчення іноземних мов, зокрема і 2-ї іноземної мови (з виділенням для цього певної сітки годин), оскільки додаткові знання з основної та 2-ї іноземної мови дадуть змогу розширити можливості з мовної підготовки студентів і дадуть змогу у майбутньому претендувати на закордонні стажування.

Малиновская Е.Л., Мэсон С.Р. Пути повышения эффективности процесса изучения иностранных языков студентами неязыковых высших учебных заведений

Проанализированы основные причины недостаточного уровня подготовки по иностранным языкам у студентов вузов технического профиля и предложен ряд мер по улучшению уровня знаний студентов. Приведен анализ анкетирования, проведенного с целью выявления уровня мотивации студентов к изучению ими иностранных языков.

Ключевые слова: языковая подготовка, уровни языковой подготовки, профессионально ориентированная коммуникация, мультимедийные технологии, мотивация.

Malynovs'ka O.L, Mason S.R. The ways of enhancing the efficiency of learning foreign languages by students at non-linguistic higher educational institutions

The article deals with the analysis of main reasons for inadequate foreign languages background of students at higher educational institutions of technical profile. Also a number of measures are proposed to be taken in order to improve students' knowledge. Presented here are the results of survey by questionnaire which was conducted for the purpose of determining the motivation level of students as to learning foreign languages.

Keywords: language background, language background level, professionally-oriented communication, multimedia technologies, motivation.